

An Investigation of Creativity Among Children Attending Preschools

Zuhal GİZİR ERGEN*

Aysel KÖKSAL AKYOL**

Received: 6 January 2012

Accepted: 12 March 2012

ABSTRACT: The purpose of this study is to investigate creativity among children attending preschools in terms of several variables. The study was conducted with 72 female and 63 male 5-year-old (60-72 months) children selected from independent preschools related to the Turkish Ministry of National Education in Ankara. The “General Information Form” was administered to children in order to collect basic information about children and their parents. To determine creativity among children, the “Torrence Creative Thinking Test” developed by Torrence in 1966 and translated into Turkish by Aslan (1999) was used. Mann-Whitney U and Kruskal-Wallis H tests were used to analyze data. As a result of the study, gender and father’s educational level do not affect creativity scores of the children, yet duration of preschool attendance and mother’s educational level statistically have a significant effect on their creativity scores ($p < .05$).

Key words: preschool education, kindergarten, creativity.

SUMMARY

Purpose and Significance: Nowadays, the concept of creativity plays an important role in child development. Creativity, which is expressed as a latent innate power, constitutes the basis of all aspects of human life and development. The concept of creativity generally means “to produce or create something new and different, and to put new ideas and explorations forward by taking advantage of what is known. In daily life, customs and traditions limit the development of original behaviours coming from inside and make it difficult to discover clues of creativity among children. To be creative, it is primarily essential to have self-recognition, be aware of emotions, thoughts and competencies, have self-confidence, think independently, sometimes to break rules and conventions, and to have an atmosphere to show talents freely. The presence and development of creativity vary from one child to another. However, it is important to start education at an earlier age and provide them with various learning environments enriched with stimuli to improve their creativity. Preschool experiences of children are acquired by parents at home, and by teachers at schools.

The awareness, sensitivity, social communication, and critical and creative thinking skills acquired at this age either at home or school are goods for a child’s future life. Development of creativity influences child’s personality traits, and thus, her/his future life. It is thought that creative individuals are the ones who are self confident, flexible, independent thinkers, open to innovations, and can find practical solutions to problems and emphasize with people. It is aimed to raise innovative, creative and curious individuals who find themselves strongly positive and valuable through education. To develop such a personality, it is important to prepare pre-school children to life by offering rich, positive and constructive experiences especially at this age. Based on these considerations in mind, it is aimed to study creativity among children who attend preschools.

Methods: The study was conducted with 72 female and 63 male 5-year-old (60-72 months) children selected from independent preschools related to the Turkish Ministry of National Education in Ankara.

* Corresponding author: PhD Student, Ankara University, Institute of Science, Ankara, zuhalgizir@gmail.com

** Prof. Dr., Ankara University, Faculty of Health Sciences, Ankara, koksalsayel@gmail.com

The “General Information Form” was administered to children in order to collect basic information about children and their parents. To determine creativity among children, the “Torrence Creative Thinking Test” developed by Torrence in 1966 and translated into Turkish by Aslan (1999) was used. Mann-Whitney U and Kruskal-Wallis H tests were used to analyze data.

Results: In the study, creativity of children was investigated in terms of variables such as age, duration of school attendance, school attendance and parents’ educational levels. According to the findings of the study, gender and father’s educational level did not cause any differences in creativity among children ($p>0.05$), but duration of school attendance, school attendance and mother’s educational level caused statistically significant differences in creativity scores of children.

Discussion and Conclusions: The findings from this study which was conducted to investigate creativity of pre-school children in terms of several variables are presented below: As a result of the *t*-test done according to creativity scores of children, it was found that gender of children did not cause any difference in the Torrance Creative Thinking Test Figural Form A scale and in its all subscales ($p>0.05$). During preschool period, in socio-cultural environment; it is thought that girls and boys have same characteristics in terms of their creative thinking skills as their traditional gender identities haven’t been formed yet. According to the results of the study, it is possible to say gender has no effect on the development of creativity in this period. According to the analysis related to duration and type of attendance to kindergarten, it is obvious that type and attendance to kindergarten have a significant effect on total scores of children’s figural creativity. It has been proven that preschool institutions have several positive effects on children based on the literature. It is known that preschool children have a good progress in terms of being initiative, independence, being recognized, the right of defense, the right to respect to others, self-confidence and curiosity. From early childhood, preschool education helps individuals enter a wide range of different learning environments and interact with each other. Children can develop their talents and creativity by taking responsibility, building social relationships and self-confidence. From this perspective, it can be thought that children staying in schools longer than others can benefit more from them. Therefore, it is an expected result that children attending half-day or full-day childcare centers develop more creative skills than others as these schools support children’s development by teaching positive behaviours. As a result of the analysis of children’s creativity according to their parents’ educational level, it was found that mother’s educational level caused significant differences in total scores of children’s figural creativity whereas father’s educational level had no significant effect on the subscales of creative thinking and mean total scores. Mother’s educational level is effective in determining mother’s attitudes toward children. It can be said that as educational level higher, mothers can establish warmer relationships with their children, support their children to become independent, self-confident and creative individuals, and thus, there are more democratic attitudes toward children in a family. It is considered that the higher the educational level of mothers, the more effectively they approach to their children. For this reason, it is an expected result that children with university-graduate mothers are more creative than ones with poorly-educated mothers.

Anaokuluna Devam Eden Çocukların Yaratıcılıklarının İncelenmesi

Zuhal GİZİR ERGEN*

Aysel KÖKSAL AKYOL**

Makale Gönderme Tarihi: 6 Ocak 2012

Makale Kabul Tarihi: 12 Mart 2012

ÖZET: Bu araştırma, anaokuluna devam eden çocukların yaratıcılıklarının çeşitli değişkenlere göre incelenmesi amacıyla yapılmıştır. Araştırma, Ankara ilinde Milli Eğitim Bakanlığına bağlı bağımsız anaokullarının beş yaş grubuna devam eden 72 kız, 63 erkek olmak üzere toplam 135 çocuk üzerinde yürütülmüştür. Araştırmada çocuklar ve ebeveynleri hakkında bazı bilgileri edinmek amacıyla “Genel Bilgi Formu”, çocukların yaratıcılıklarını belirlemek amacıyla 1966 yılında Torrance tarafından geliştirilen ve Aslan (2001) tarafından Türkçeye uyarlanan “Torrance Yaratıcı Düşünce Testi-Şekil form A” kullanılmıştır. Verilerin analizinde, Mann-Whitney U Testi ve Kruskal-Wallis H Testi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre, cinsiyet ve baba öğrenim düzeyi değişkenlerinin çocukların yaratıcılık puanlarında herhangi bir farklılığa yol açmadığı, ancak okula devam süresi, okula devam durumu ve anne öğrenim düzeyi değişkenlerinin çocukların yaratıcılık puanlarında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılığa neden olduğu belirlenmiştir ($p < .05$).

Anahtar Sözcükler: okul öncesi eğitimi, anaokulu, yaratıcılık

GİRİŞ

Her insanda var olan yaratıcılığın ortaya çıkış şekli ya da düzeyi açısından bireysel farklılıklar söz konusudur. Çocukların yaratıcılıkları genellikle yetişkinlerin tutumlarından olumsuz yönde etkilenir; çocukların hayal güçlerini kullanarak anlattıkları öyküler, şarkı sözleri, mırıldandıkları ezgiler, yaptıkları resimler yetişkinler tarafından anlaşılır. Ayrıca, çocukların sürekli olarak sordukları sorular ve yaptıkları deneyler de yetişkinler için ilgi gösterilmesi gereken konular olmaktan uzaktır. Oysa çocukların yaratıcılıklarının geliştirilmesinde sorularının yanıtlanmasının, deney yapmalarına fırsat verilmesinin, istedikleri resimleri yapmalarının önemi büyüktür (Köksal-Akyol, 2011).

Yaratıcılık bir nesnenin, bir kavramın alışılmış amacı dışında kullanılması anlamına gelir. İki kavram arasında o güne kadar kurulmamış bir ilişkiyi kurmak, benzerlik ya da farklılık yakalamak, geçmiş deneyimleri yeni durumlarla ilişkilendirmek yaratıcılık yeteneğinin bir göstergesidir (Dökmen, 2001; Mindham, 2005). Yaratıcılıkla ilgili tanımlar incelendiğinde “yeni”, “yenilik” “özgünlük” ya da “buluş” özelliği olduğu dikkati çeker. Yeni bir düşünce çoğu kez bilinen düşüncelerin bir bileşimidir ya da bir düşüncenin yeni bir çerçeveye ya da şekle sokulmuş hâlidir. Yaratıcılık, uyum sağlama becerisinde önemli bir özellik olarak görülür ve kişilerarası problemleri çözmede bireylerin yeni yolları keşfetmelerini kolaylaştırır (Butcher & Niec, 2005; Oğuzkan, Demiral, & Tür, 1999; San, 1985).

Yaratıcılığın sürekliliği, gelişimi, derecesi ve ortaya çıkışı bireyden bireye farklılık göstermektedir. Yaratıcılık çok yönlü düşünme; çevreye, insanlara, karşılaşılan yeni durumlara karşı uyanık ve ilgili olma; rahat, çabuk ve bağımsızca düşünebilme ve hareket edebilme; farklı ve değişik sonuçlara varabilme gibi özellikleri içeren bir kavramdır (Çağatay-Aral, 1992; Davashgil, 1989; Hildebrand, 1991; Mayosky, 1995). Güleryüz (2001), yaratıcılığı, bireyin öğrenme yaşantısı sonucunda öğrendiklerini birbirleriyle ilişkilendirerek karşılaştığı bir sorunu çözebilmesi, ortaya yeni, özgün bir düşünce ya da ürün koyabilmesi olarak açıklar. San (1985)’e göre yaratıcılık, her düzeyde var olan ve insan yaşamının her alanında kendini gösterebilen bir

* Sorumlu Yazar: Doktora Öğrencisi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara, zuhalgizir@gmail.com

** Prof. Dr., Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ankara, koksalsaysel@gmail.com

yeti, gündelik yaşamdan bilimsel çalışmalara dek uzanan, sanatsal alanda önemli yapıtların ortaya çıkmasına neden olan süreçler bütünü ve ayrıca bir tutum ve davranış biçimidir. Başkaları tarafından görülebilen ya da duyulabilen resim, heykel, şiir ve roman gibi ürünlerde yaratıcılığı görmek mümkündür. Ancak, yeni bir ürün olmaksızın her yaratıcı süreçte de yaratıcılık vardır (İlkbahar & Tezel, 1992). İnsanlar kendi içlerinde yeni bir şeyleri keşfettikleri, yeniden düzenledikleri ya da düşündükleri zaman yaratıcıdırlar. Başkalarının aynı olasılığı ya da fikri daha önce düşünüp düşünmemesi önemli değildir (Gartenhaus, 2000; San, 1985).

Yaratıcılık, birçok alanda dikkati üzerine çeken bir kavramdır. Özellikle de eğitim alanında, yaratıcılık önemli bir eğitim çıktısı olarak değerlendirilir (Aslan, 2007; Goree, 1996). Eğitim kurumları yaratıcı düşünen bireyler yetiştirme, bireylerin var olan potansiyellerini koruma ve geliştirme işlevini gerçekleştirme sorumluluğunu üstlenir. Yaratıcı bireyler meraklı, kendilerine güvenen, problemlere pratik çözümler bulabilen, esnek ve bağımsız düşünebilen, karmaşık ve zor görevlerden hoşlanan, daha kolay empati kurabilen ve yeniliklere daha açık bir görüntü sergileyen, hayal gücü zengin ve yüksek enerjili kişilerdir (Aslan, 2007; Black, 2003; Yazar, 2007; Yıldız, Özkal, & Çetingöz, 2003). Eğitimle duygusal ve davranışsal yönden güçlü, yeniliklere açık, araştırmacı ve yaratıcı bireyler yetiştirmek amaçlanır. Böyle bir kişiliği geliştirmek için de özellikle okul öncesi dönemde olan çocukları zengin, olumlu ve yapıcı deneyimler sunarak yaşama hazırlamak gerekir. Yaratıcılığın gelişiminde oyunun, müziğin, dramının ve okul öncesi eğitimin etkili olduğunu vurgulayan çalışmalar bulunmaktadır (Aral, Köksal-Akyol, Çakmak, 2007; Aslan, Aktan, & Kamaraj, 1997; Berratta & Privette, 1990; Mangır & Aral, 1992; Ömeroğlu, 1990; Yıldız, Özkal, & Çetingöz, 2003).

Yaratıcılığın çocuğun kişilik özelliklerini ve buna bağlı olarak yaşamını önemli ölçüde etkilediği göz önüne alındığında okul öncesi dönemden itibaren yaratıcılığı geliştiren ortamların oluşturulmasının önemi ortaya çıkmaktadır. Okul öncesi dönemde olan çocukların yaratıcılıklarını değerlendirmeye yönelik araştırmalar yapmanın, geliştirmeye yönelik önerilerde bulunmanın önemli olduğu düşünülmektedir. Bu nedenlerden dolayı, bu çalışmada anaokuluna devam eden çocukların yaratıcılıklarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Bu araştırma, genel tarama modelindedir. Araştırmada anaokuluna devam eden 60-72 aylık çocukların yaratıcılık düzeyleri çeşitli değişkenler açısından incelenmiştir. Tarama modelleri geçmişteki ya da var olan durumu varolduğu gibi betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır (Karasar, 2003).

Evren ve Örneklem

Ankara ilindeki Milli Eğitim Bakanlığına bağlı bağımsız anaokullarında beş yaş grubuna devam eden, normal gelişim gösteren çocuklar araştırmanın evrenini oluşturmaktadır. Örneklem grubu, Ankara ilindeki Milli Eğitim Bakanlığına bağlı bağımsız anaokulları arasından basit tesadüfi örneklem yöntemi ile seçilen üç anaokulunun beş yaş grubuna devam eden 72 kız, 63 erkek olmak üzere toplam 135 çocuktan oluşmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada, çocuk ve ailesi hakkındaki bilgileri elde edebilmek için araştırmacılar tarafından geliştirilen "Genel Bilgi Formu" ile çocukların yaratıcılıklarını değerlendirmek amacıyla

Torrance tarafından 1966 yılında geliştirilen “Torrance Yaratıcı Düşünce Testi-Şekil Form-A” (Aslan, 2001) kullanılmıştır.

Genel Bilgi Formu

Genel Bilgi Formunda çocukların cinsiyeti, anaokuluna devam süresi, anaokuluna devam şekli, anne-babanın öğrenim düzeyi ile ilgili sorular yer almıştır.

Torrance Yaratıcı Düşünce Testi Şekil Form-A

Torrance tarafından 1966 yılında geliştirilen test, sözel ve şekilsel kısımdan oluşmaktadır. Sözel ve şekilsel testlerin A ve B formları bulunmaktadır. Torrance Yaratıcı Düşünce sözel ve şekilsel testlerinde yer alan alt testler, sorun çözme için gerekli çok sayıda, olabildiğince farklı alanda ve oldukça az rastlanan ve yaratıcı güç gerektiren düşünceleri ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Şekil testinde yaratıcılık; akıcılık, orijinallik, başlıkların soyutluğu, zenginleştirme ve erken kapanmaya direnç alt boyutlarında değerlendirilmektedir. Bu çalışmada Şekil Form-A kullanılmıştır. Testin şekil formunda resim oluşturma, resim tamamlama ve paralel çizgiler olmak üzere üç alt test bulunmaktadır.

Resim Oluşturma: Verilen geometrik şeklin tamamlanarak yeni bir şeklin oluşturulması ve bu yeni şekil ile ilgili bir hikâye oluşturulması ya da bir isim verilmesi istenmektedir.

Resim Tamamlama: On adet yarım bırakılmış çizginin çocuk tarafından yeni bir şekil hâline getirilmesi ve isimlendirilmesi istenmektedir.

Paralel Çizgiler: Aynı tür uyarana verilebilecek farklı yanıtların test edilmesi amaçlanmaktadır. Verilen otuz adet paralel çizgi ile yeni şekiller oluşturulması ve isimlendirilmesi istenmektedir.

Testin değerlendirilmesinde norm dayanaklı ölçüler ve kriter dayanaklı ölçüler olmak üzere iki ölçü dikkate alınmaktadır. Norm dayanaklı ölçüler; akıcılık, orijinallik, başlıkların soyutluğu, zenginleştirme ve erken kapanmaya direnç olmak üzere beş tanedir. Akıcılık puanı; resim tamamlama ve paralel çizgiler testinin, orijinallik puanı; resim oluşturma, resim tamamlama ve paralel çizgiler testinin, başlıkların soyutluğu puanı; resim oluşturma ve resim tamamlama testinin, zenginleştirme puanı, resim oluşturma, resim tamamlama ve paralel çizgiler testinin, erken kapanmaya direnç puanı ise; resim tamamlama testinin değerlendirilmesi sonucu elde edilmektedir. Kriter dayanaklı ölçüler ise; 13 boyutta ele alınmaktadır. Her üç test için puanlar duygusal ifadeler, hikâye anlatma, hareket ya da faaliyet, başlıkların açıklayıcılığı, tamamlanmamış şekillerin birleştirilmesi, tamamlanmamış çizgilerin sentezi, alışılmadık görselleştirme, içsel görselleştirme, sınırları uzatma veya geçme, mizah, hayalgücü zenginliği, hayal gücü renkliliği ve fantazi boyutlarında değerlendirilmektedir.

Torrance tarafından 1966 yılında geliştirilen Torrance Yaratıcı Düşünce Testi (Şekil Form A)’nin değerlendirilmesi sonucunda; akıcılık, orijinallik, başlıkların soyutluğu, zenginleştirme ve erken kapanmaya direnç boyutlarına ilişkin puanlar dışında, Yaratıcı Kuvvetler Listesi’ndeki kriterler dikkate alınarak Yaratıcı Kuvvetler Listesi’ne ait bir puan elde edilmektedir. Çocuğun beş boyuttan aldığı puanların ortalamasına Yaratıcı Kuvvetler Listesinde yer alan kriter dayanaklı ölçütlere ilişkin puanların toplamı ilave edilerek toplam yaratıcılık puanı hesaplanmaktadır (Aslan, 2001).

1966 yılında Torrance tarafından geliştirilen Torrance Yaratıcı Düşünce Testi ’nin sözel ve şekilsel kısımları Aslan (2001) tarafından Türkçeye uyarlanmış ve testin çevirisi, test maddelerinin Türkçeye adaptasyonu, Türkçeye çevirisinin geçerliği ve güvenilirliği

araştırılmıştır. İngilizce ve Türkçe test uygulamaları arasındaki korelasyon toplam şekilsel yaratıcılık için yüksek düzeyde anlamlı çıkmıştır ($r = 0.59$). Elde edilen iç tutarlılık analizlerinde $r = 0.38$ ile $r = 0.89$ arasındadır. Okul öncesi grubunun en düşük puanı ise Cronbach alfa değeri olarak .50, en yüksek iç tutarlılık katsayısı .71 olarak belirlenmiştir. Geçerlik çalışmaları kapsamında ise iç geçerlik ve dış geçerlilik çalışmaları yapılmıştır. Kriter geçerliği başlığı altında sıfat listesi, Wechsler Yetişkinler Formu ve Wonderlic Personel Testi (Genel Yetenek Testi) kullanılmış ve yapılan analizler sonucunda, testin tüm yaş grupları ve puan türleri için güvenilir olduğu görülmüştür (Aslan, 2001).

İşlem ve Uygulama

Araştırma için gerekli izinler ilgili kurumlardan alınmıştır. Uygulama 2009-2010 eğitim-öğretim yılında Ankara il merkezindeki üç anaokulunda gerçekleştirilmiştir. Araştırmada, uygulamaya başlamadan önce okul yöneticileri ve öğretmenlerle bilgilendirme görüşmeleri yapılarak araştırmanın niteliği genel olarak açıklanmış ve bilgi verilmiştir. Genel Bilgi Formu, öğretmenler tarafından doldurulmuştur. Torrance Yaratıcı Düşünce Testi-Şekil Form-A Ölçeği (Aslan, 2001), çocuklara ayrı bir sınıf ortamında bireysel olarak gerekli açıklamalar yapıldıktan sonra uygulanmıştır. Çocuklara ilk olarak resim oluşturma etkinliği, ikinci olarak resim tamamlama ve son olarak paralel çizgiler etkinliği verilmiştir. Çocuklar tarafından ölçeğin doldurulması 40-45 dakika sürmüştür. Sürenin bitiminde çocuklara yaptıkları resimler ve oluşturdukları çizimlerle ilgili düşündükleri ve resimlerine verdikleri isimler sorulmuş ve çocukların söyledikleri not edilmiştir.

Verilerin Analizi

Verilerin analizi aşamasında, uygulanan Genel Bilgi Formu ile Torrance Yaratıcı Düşünme Testi-Şekil Form A (Aslan, 2001) ile elde edilen verileri sayısal değerlere dönüştürülmüş, daha sonra ilgili alt ölçekler ile toplam puanların hesaplanmasına geçilmiştir. Torrance Yaratıcı Düşünme Testi-Şekil Form A (Aslan, 2001) ölçeğinde çocukların yaptığı her bir resim Torrance'ın puanlama kriterlerine uygun olarak değerlendirilmiştir ve her bir çocuğa ait (akıcılık, orijinallik, başlıkların soyutluğu, zenginleştirme, erken kapanmaya direnç, toplam) puanlar elde edilmiştir. Bu çalışmadaki veriler, SPSS programı kullanılarak analiz edilmiştir. Yapılan Kolmogorov-Smirnov tek örneklem testi sonucunda, yaratıcılık puanlarının normal dağılım göstermediği bulunmuştur. Bundan dolayı non-parametrik testler tercih edilmiştir. Çocukların yaratıcılıkları üzerinde cinsiyet ve anaokuluna devam şekli değişkenlerinin etkisini belirlemek için Mann-Whitney U, anaokuluna devam süresi, anne öğrenim düzeyi, baba öğrenim düzeyi değişkenlerinin etkisini belirlemek için Bonferroni düzeltilmeli Kruskal-Wallis H testi uygulanmıştır. Tüm sonuçlar $p < .05$ düzeyinde istatistiksel anlamlı olarak kabul edilmiştir (Büyüköztürk, 2007; Siegel ve Castellan, 1988).

BULGULAR

Anaokuluna devam eden çocukların yaratıcılıklarının çeşitli değişkenlere göre incelenmesi amacıyla yapılan bu çalışmada elde edilen bulgular aşağıda sunulmuştur.

Tablo 1. Çocukların Cinsiyetlerine Göre Yaratıcılık Puanlarına İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Torrance Yaratıcılık Testi Şekil Form – A Ölçeği	Cinsiyet	N	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	p
Akıcılık	Kız	72	69.10	4975.00	2189.000	0.705
	Erkek	63	66.75	4205.00		
Orijinallik	Kız	72	66.90	4817.00	2189.000	0.727
	Erkek	63	69.25	4363.00		
Başlıkların Soyutluğu	Kız	72	62.86	4526.00	1898.000	0.101
	Erkek	63	73.87	4654.00		
Zenginleştirme	Kız	72	70.18	5053.00	2111.000	0.486
	Erkek	63	65.51	4127.00		
Erken Kapanmaya Direnç	Kız	72	72.92	5250.50	1913.500	0.115
	Erkek	63	62.37	3929.50		
Toplam	Kız	72	63.82	4595.00	1967.000	0.184
	Erkek	63	72.78	4585.00		

Tablo 1 incelendiğinde, çocukların cinsiyetlerine göre yaratıcılık puanlarına ilişkin Mann-Whitney U testi sonuçları görülmektedir. Çocukların cinsiyetlerinin yaratıcılığın akıcılık ($U=2189.000$, $p>0.05$), orijinallik ($U=2189.000$, $p>0.05$), başlıkların soyutluğu ($U=1189.000$, $p>0.05$), zenginleştirme ($U=2111.000$, $p>0.05$), erken kapanmaya karşı direnç ($U=1913.000$, $p>0.05$) boyutlarında ve toplamda ($U=1967.000$, $p>0.05$) herhangi bir farklılığa yol açmadığı bulunmuştur.

Tablo 2’de çocukların anaokuluna devam süresine göre yaratıcılıklarına ilişkin Kruskal-Wallis H testi ve Mann-Whitney U testi sonuçları görülmektedir. Şekilsel yaratıcılık toplam sıra ortalamasının 7-12 ay anaokuluna devam eden çocuklarda 51.91, 13-24 ay anaokuluna devam eden çocuklarda 73.25 ve 25 ay ve üzeri devam eden çocuklarda 77.28 olduğu saptanmıştır. Yapılan analiz sonucu, anaokuluna devam süresinin çocukların şekilsel yaratıcılık toplam puanlarında anlamlı farklılığa neden olduğunu göstermektedir ($\chi^2 = 9.854$, $p<0.05$). Anlamlığın hangi gruplar arasındaki farktan kaynaklandığını belirlemek amacıyla hedef anlamlılık düzeyi ($p\leq 0.05$), $k(k-1)/2$ formülüyle bulunan karşılaştırma sayısına bölünerek Bonferroni düzeltmeli (Siegel & Castellan, 1988) Mann-Whitney U Testi yapılmıştır (Bonferroni düzeltmeli $p\leq 0.017$). Bonferroni düzeltmeli Mann-Whitney U Testi sonucunda, farklılığın 7-12 ay anaokuluna devam eden çocuklarla 13-24 ay ve 25 ay ve daha fazla süre anaokuluna devam eden çocuklar arasında olduğu ($p<0.017$), daha uzun süre anaokuluna devam eden çocukların yaratıcılıklarının anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Tablo 2. Çocukların Anaokuluna Devam Süresine Göre Yaratıcılık Puanlarına İlişkin Kruskal-Wallis H Testi ve Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Torrance Yaratıcılık Testi Şekil Form – A Ölçeği	Anaokuluna Devam Süresi	N	Sıra Ort.	χ^2	Sd	p	Anlamlı Fark
Akıcılık	7-12 ay	40	56.75	5.928	2	0.052	-
	13-24 ay	59	74.52				
	25 ay ve +	36	69.82				
Orijinallik	7-12 ay	40	60.61	2.186	2	0.335	-
	13-24 ay	59	69.87				
	25 ay ve +	36	73.14				
Başlıkların Soyutluğu	7-12 ay	40	55.49	5.929	2	0.052	-
	13-24 ay	59	74.03				
	25 ay ve +	36	72.03				
Zenginleştirme	7-12 ay	40	63.53	1.373	2	0.503	-
	13-24 ay	59	67.43				
	25 ay ve +	36	73.90				
Erken Kapanmaya Direnç	7-12 ay	40	64.18	2.232	2	0.328	-
	13-24 ay	59	65.58				
	25 ay ve +	36	76.22				
Toplam	7-12 ay	40	51.91	9.854	2	0.007	1-2
	13-24 ay	59	73.25				1-3
	25 ay ve +	36	77.28				

Tablo 3'te çocukların anaokuluna devam şekline göre yaratıcılıklarına ilişkin Mann-Whitney U Testi sonuçları görülmektedir.

Tablo 3. Çocukların Anaokuluna Devam Şekline Göre Yaratıcılığa İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Torrance Yaratıcılık Testi Şekil Form – A Ölçeği	Anaokuluna Devam Şekli	N	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	p	Anlamlı Fark
Akıcılık	Tam gün	70	64.35	4504.50	2019.500	0.222	-
	Yarım gün	65	71.93	4675.50			
Orijinallik	Tam gün	70	68.89	4822.50	2212.500	0.783	-
	Yarım gün	65	67.04	4357.50			
Başlıkların Soyutluğu	Tam gün	70	73.79	5165.50	1869.500	0.073	-
	Yarım gün	65	61.76	4014.50			
Zenginleştirme	Tam gün	70	69.54	4868.00	2167.000	0.632	-
	Yarım gün	65	66.34	4312.00			
Erken Kapanmaya Direnç	Tam gün	70	72.19	5053.00	1982.000	0.194	-
	Yarım gün	65	63.49	4127.00			
Toplam	Tam gün	70	74.84	5238.50	1796.500	0.035	-
	Yarım gün	65	60.64	3941.50			

Yapılan Mann-Whitney U testine göre anaokuluna tam gün ve yarım gün devam eden çocukların, yaratıcılığın akıcılık (U=2019.000, p>.05), orijinallik (U=2212.000, p>.05), başlıkların soyutluğu (U=1869.000, p>.05), zenginleştirme (U=2167.000, p>.05), erken kapanmaya direnç (U=1982.000, p>.05) alt boyutlarına ilişkin sıra ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı belirlenirken, çocukların toplam yaratıcılık sıra ortalamalarının arasında

anamlı bir farklılık olduğu ($U=1796.000$, $p>.05$), tam gün anaokuluna devam eden çocukların yaratıcılıklarının daha yüksek olduğu görülmüştür.

Tablo 4. Çocukların Annelerinin Öğrenim Düzeyine Göre Yaratıcılığa İlişkin Kruskal-Wallis H Testi ve Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Torrance Yaratıcılık Testi Şekil Form – A Ölçeği	Çocukların Annelerinin Öğrenim Düzeyi	N	Sıra Ort.	χ^2	Sd	p	Anamlı Fark
Akıcılık	İlköğretim	16	67.38	1.051	2	0.591	
	Lise	45	63.76				
	Üniversite	74	70.72				
Orijinallik	İlköğretim	16	60.59	2.354	2	0.308	
	Lise	45	63.00				
	Üniversite	74	72.64				
Başlıkların Soyutluğu	İlköğretim	16	58.84	9.600	2	0.008	2-3
	Lise	45	55.81				
	Üniversite	74	77.39				
Zenginleştirme	İlköğretim	16	66.91	1.378	2	0.502	
	Lise	45	62.81				
	Üniversite	74	71.39				
Erken Kapanmaya Direnç	İlköğretim	16	65.91	0.653	2	0.721	
	Lise	45	64.74				
	Üniversite	74	70.43				
Toplam	İlköğretim	16	59.44	8.256	2	0.016	2-3
	Lise	45	56.66				
	Üniversite	74	76.75				

Tablo 4’te çocukların annelerinin öğrenim düzeyine göre yaratıcılıklarına ilişkin Kruskal-Wallis H Testi ve Mann-Whitney U Testi sonuçları görülmektedir. Çocukların annelerinin öğrenim düzeyine göre yaratıcılığın akıcılık ($\chi^2 = 1.051$, $p>.05$), orijinallik ($\chi^2 = 2.359$, $p>.05$), zenginleştirme ($\chi^2 = 1.378$, $p>.05$) ve erken kapanmaya direnç ($\chi^2 = 0.653$, $p>.05$) alt boyutlarında anlamlı bir farklılık olmadığı görülürken, başlıkların soyutluğu ($\chi^2 = 0.008$, $p>.05$) ve toplam şekilsel yaratıcılık ($\chi^2 = 8.256$, $p>.05$) sıra ortalamaları açısından anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Başlıkların soyutluğu ve toplam yaratıcılık puanlarında, anlamlılığın hangi gruplar arasındaki farktan kaynaklandığını belirlemek amacıyla hedef anlamlılık düzeyi ($p \leq 0.05$), $k(k-1)/2$ formülüyle bulunan karşılaştırma sayısına bölünerek Bonferroni düzeltmeli (Siegel & Castellan, 1988) Mann-Whitney U Testi yapılmıştır (Bonferroni düzeltmeli $p \leq 0.017$). Bonferroni düzeltmeli Mann-Whitney U Testi sonucunda, farklılığın lise mezunu ile üniversite mezunu anneler arasında olduğu ($p < 0.017$), annesi üniversite mezunu olan çocukların yaratıcılıklarının anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Tablo 5’te çocukların babalarının öğrenim düzeyine göre yaratıcılıklarına ilişkin Kruskal-Wallis H Testi sonuçları görülmektedir.

Tablo 5. Çocukların Babalarının Öğrenim Düzeyine Göre Yaratıcılığa İlişkin Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları

Torrance Yaratıcılık Testi Şekil Form – A Ölçeği	Çocukların Babalarının Öğrenim Düzeyi	N	Sıra Ort.	χ^2	Sd	P	Anlamlı Fark
Akıcılık	İlköğretim	10	66,05	4,135	2	0,126	-
	Lise	41	58,82				
	Üniversite	84	72,71				
Orijinallik	İlköğretim	10	49,45	3,443	2	0,179	-
	Lise	41	64,45				
	Üniversite	84	71,94				
Başlıkların Soyutluğu	İlköğretim	10	54,70	3,275	2	0,194	-
	Lise	41	61,99				
	Üniversite	84	72,52				
Zenginleştirme	İlköğretim	10	64,90	1,115	2	0,573	-
	Lise	41	63,16				
	Üniversite	84	70,73				
Erken Kapanmaya Direnç	İlköğretim	10	67,25	1,116	2	0,572	-
	Lise	41	62,82				
	Üniversite	84	70,62				
Toplam	İlköğretim	10	47,90	5,443	2	0,066	-
	Lise	41	61,55				
	Üniversite	84	73,54				

Kruskal-Wallis H Testi sonuçları incelendiğinde, çocukların babalarının öğrenim düzeylerinin yaratıcılığın alt boyutlarında (Akıcılık: $\chi^2 = 4,135$, $p > .05$; orijinallik: $\chi^2 = 3,443$, $p > .05$; başlıkların soyutluğu: $\chi^2 = 3,275$, $p > .05$; zenginleştirme: $\chi^2 = 1,115$, $p > .05$; erken kapanmaya direnç: $\chi^2 = 1,116$, $p > .05$) ve toplam şekilsel yaratıcılık ($\chi^2 = 5,443$, $p > .05$) sıra ortalamasında herhangi bir farklılığa yol açmadığı bulunmuştur.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Anaokuluna devam eden çocukların yaratıcılıklarının çeşitli değişkenlere göre incelenmesi amacıyla yapılan bu araştırmanın sonucunda, cinsiyet ve baba öğrenim düzeyi değişkenlerinin çocukların yaratıcılık puanlarında anlamlı bir farklılığa yol açmadığı, ancak anaokuluna devam süresi, anaokuluna devam durumu ve anne öğrenim düzeyi değişkenlerinin çocukların yaratıcılık puanlarında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılığa neden olduğu belirlenmiştir. Anaokulundan daha çok yararlanan ve annelerinin öğrenim düzeyi yüksek olan çocukların yaratıcılıklarının daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Doğuştan gelen bir yetenek olan yaratıcılık, çevresel faktörlerden etkilenmektedir ve okul öncesi eğitim ortamları yaratıcılığı olumlu yönde destekleyen çevresel faktörlerden biridir. Örnekleme yer alan çocukların okul öncesi eğitimden yararlandıkları ve bu eğitim kurumlarında uygulanan programların her iki cinsiyetten olan çocukların yaratıcılıklarını desteklediği dikkate alındığında kız ve erkek çocukların yaratıcılıklarının birbirine yakın olmasının beklenen bir sonuç olduğu söylenebilir. Okul öncesi dönemde olan çocukların yaratıcılıklarını belirlemeye yönelik araştırmalar incelendiğinde, bu araştırmada da olduğu gibi cinsiyetin yaratıcılık üzerinde etkisinin olmadığı sonucuna ulaşıldığı görülmektedir. Çakmak ve Baran (2005) tarafından köyde ve kentte anasınıfına devam eden çocukların yaratıcılıklarının belirlenmesine yönelik yapılan araştırmada, çocukların cinsiyetinin yaratıcılığın akıcılık, orijinallik, başlıkların soyutluğu, erken kapanmaya direnç alt boyutlarında etkili olmadığı belirlenmiştir. Aydın (1993) tarafından yapılan araştırmada, üniversite anaokullarına devam

eden beş-altı yaş grubu çocuklar ile çalışılmış, kız ve erkeklerin yaratıcılıkları arasında bir farklılığın olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Okul öncesi eğitime devam eden beş-altı yaş çocuklarının bilişsel tempoya göre yaratıcılık düzeylerinin incelendiği diğer bir araştırmada da yaratıcılık puanları ile cinsiyet arasında anlamlı bir ilişki olmadığı görülmüştür (Ceylan, 2008). Yapılan başka araştırmalarda da, kız ve erkeklerin yaratıcılıklarında önemli farklılıklar bulunmamıştır (Aral, 1999; Aral & Köksal, 1999; Argun, 2004; Biber, 2006; Can Yaşar & Aral, 2010; Chan, Cheung, Lau, Wu, Kwong, & Li, 2001; Dunn & Hervig, 1992; Gönen, 1993; Konak, 2008; Lewis & Houtz, 1986; Ömeroğlu, 1990, Paguio & Hollett, 1991; Pala, 1999; Yıldız, Özkal, & Çetingöz, 2003).

Araştırma sonucunda, anaokulu eğitiminden daha uzun süre yararlanan ve tam gün anaokuluna devam eden çocukların yaratıcılıklarının daha yüksek olduğu saptanmıştır. Anaokuluna tam gün giden çocukların yarım gün gidenlere göre, anaokuluna bir yıldan fazla devam edenlerin bir yıl devam edenlere göre yaratıcılıklarının daha yüksek olduğu görülmüştür. Okul öncesi eğitimin çocuklar üzerinde pek çok olumlu etkisi vardır. Anaokuluna giden çocuklarda inisiyatif, bağımsızlık, kendini kabul ettirme, hakkını savunma, başkasının hakkına saygı, kendine güven, merak ve çevresiyle ilgilenme gibi alanlarda büyük ilerlemeler görüldüğü bilinmektedir (Gizir 2002; Öngay, 1998). Okul öncesi eğitimi, bireylerin küçük yaşlardan itibaren farklı öğrenme ortamları içerisine girerek çeşitli etkileşimlerde bulunmalarına yardımcı olmaktadır. Anaokullarında çocuklar, geniş gruplar içinde işbirliği yaparak oynama, empati ve sempati gösterme, rekabete girişme ve başkalarıyla ilişkilerinde çok çeşitli yöntemleri kullanma gibi pek çok olumlu davranış özellikleri gösterebilir. Çocuklar, sorumluluklar alarak hem sosyal ilişki kurma becerilerini, hem kendine güvenlerini, hem de yeteneklerini ve yaratıcılıklarını geliştirebilir (Gizir, 2002; Uysal, 1996). Bu açıdan bakıldığında da daha uzun süre anaokulunda kalan çocukların diğerlerine göre okuldan elde edeceği yararların daha çok olabileceği düşünülebilir. Dolayısıyla, başlıca görevlerinden biri; çocuklara olumlu davranışlarda bulunmayı öğretmek gelişimlerini desteklemek olan anaokullarına uzun süre devam eden ya da yarım gün yerine tüm gün anaokullarından yararlanan çocukların yaratıcılıklarının diğerlerine göre daha yüksek olması beklenen bir sonuçtur. Nitekim, Yıldız, Özkal ve Çetingöz (2003) tarafından okul öncesi eğitimi alan ve almayan yedi-sekiz yaş grubu çocuklarının yaratıcı potansiyellerini değerlendirmek amacıyla yapılan araştırmanın sonucunda da, okul öncesi eğitimi alan çocukların yaratıcılık puanlarının anaokulu eğitimi almamış olanlardan anlamlı derecede yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Can-Yaşar ve Aral (2010)'ın okul öncesi eğitimi alan ve almayan çocukların yaratıcı düşünme becerilerini inceledikleri çalışma sonucunda, okul öncesi eğitimi alan çocukların yaratıcı düşünme puanları, okul öncesi eğitimi almamış çocukların puanlarından anlamlı derecede yüksek bulunmuştur.

Araştırmada, anne öğrenim düzeyinin yükselmesi ile çocukların yaratıcılıklarının da arttığı belirlenmiştir. Anne öğrenim düzeyi, annenin çocuğa karşı tutumunu belirlemede etkilidir. Annelerin, öğrenim düzeyinin yükselmesi ile, çocuklarıyla daha sıcak ilişkiler kurdukları, onları bağımsız, kendine güvenen ve kendini geliştirebilen yaratıcı bireyler olabilmeleri için destekledikleri ve ailede de çocuğa karşı daha demokratik bir tutumun sergilendiği söylenebilir. Annenin öğrenim düzeyi yükseldikçe çocuğa olan etkili yaklaşımların daha da arttığı düşünülmektedir. Bu nedenle anneleri üniversite mezunu olan çocukların yaratıcılıklarının, anneleri lise ve daha düşük öğrenim düzeyinde olan çocukların yaratıcılıklarından daha yüksek olması beklenen bir sonuçtur. Öztunç (1999), yaratıcı düşünce üzerinde ailenin etkisi konulu çalışmasında, annelerin öğrenim düzeylerinin, çocukların yaratıcı düşünme yetenekleri üzerinde etkili olduğunu saptamıştır. Dursun ve Ünüvar (2011) da, okul

öncesi dönemde yaratıcılığı engelleyen durumlara ilişkin ebeveyn görüşlerini incelemişler ve ebeveynlerin öğrenim düzeylerinin etkili olduğunu belirlemişlerdir. Okulöncesi dönemde yaratıcılığı engelleyen durumlar hakkında öğrenim düzeyi yüksek ebeveynlerin öğrenim düzeyi düşük ebeveynlere göre daha bilinçli oldukları bulgusunu elde etmişlerdir. Ayrıca yapılan bazı çalışmalarda da, annelerin öğrenim düzeylerinin çocukların yaratıcılıklarında etkili olduğu bulunmuştur (Ercan, 2003; Güngör, 2007; Tuna, 2000; Uzman, 2003). Yapılan bu çalışmada, baba öğrenim düzeylerinin çocukların yaratıcılıklarında bir farklılığa neden olmadığı bulunmuştur. Bu duruma ailede çocuklar ile ilgili sorumlulukların genellikle anneler üzerinde olması neden olmuş olabilir. Anne ve babaların aile içindeki rollerine bakıldığında genellikle çocukların bakımı, yetiştirilmesi, eğitimlerine destek olunması gibi birçok alanda annelere daha çok sorumluluk düştüğü görülmektedir. Yapılan bazı çalışmalarda da, babaların öğrenim düzeylerinin çocukların yaratıcılıklarında önemli farklılıklara neden olmadığı bulunmuştur (Ercan, 2003; Ceylan, 2008; Güngör, 2007; Konak, 2008; Özben & Argun, 2002).

Araştırmada ulaşılan sonuçlar doğrultusunda bazı önerilerde bulunulabilir. Okul öncesi dönemden itibaren zengin uyarıcı ortamlar, çocukların yaratıcılıklarını olumlu yönde etkilemektedir. Anaokulları çocuklara uyarıcı çevre sunmakta ve anaokulundan uzun süreli yararlanan çocuklar daha çok yaratıcı olmaktadır. Bu açıdan bakıldığında, tüm çocukların okul öncesi eğitimden yararlanmaları için gerekli olan düzenlemelerin yapılması önerilebilir. Ancak, tüm çocukların okul öncesi eğitimden yararlanmaları için yapılacak düzenlemelerde çocuk merkezli bir anlayış içinde olmak gerekmektedir. Okul öncesi dönem çocukları yaratıcı anne-babalarını kendilerine model alabilirler. Aynı zamanda yaratıcılığa önem veren anne-babalar çocuklarının yaratıcılıklarını daha iyi destekleyebilirler. Bu nedenle anne-babaların yaratıcılıklarının geliştirilmesine yönelik eğitim çalışmaları düzenlenebilir. Öğretmenler ve anne-babalar kendi yaratıcılıklarını geliştirmek için çaba harcayabilirler. Bundan sonra yapılacak araştırmalar için bazı önerilerde bulunulabilir; ilköğretim ve ortaöğretime devam eden çocukların yaratıcılıklarını belirlemeye yönelik araştırmalar planlanabilir. Çocukların yaratıcılıkları yanında ebeveynlerin ve öğretmenlerin yaratıcılıklarının incelenmesi, ebeveynler ile çocukların, öğretmenler ile çocukların yaratıcılıklarının karşılaştırılmasına yönelik çalışmalar yapılabilir. Çocukların yaratıcılıklarını geliştirmeye yönelik farklı yöntem ve tekniklerin kullanıldığı deneysel araştırmalar düşünülebilir. Ayrıca, farklı yaş gruplarından çocukların yaratıcılıklarını değerlendirmeye yönelik veri toplama araçları geliştirilebilir.

KAYNAKÇA

- Aral, N. (1999). 9-14 yaşlarındaki çocukların yaratıcılıkları ile sosyo-ekonomik düzey ve cinsiyet arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 20(101), 65-72.
- Aral, N., & Köksal, A. (1999). Sanat eğitimi alan ve almayan ergenlerin empatik becerilerinin ve yaratıcılıklarının incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 7(1), 127-138.
- Aral, N., Köksal-Akyol, A., & Çakmak, A. (2007). Okul öncesi öğretmen adaylarının yaratıcılıkları üzerinde drama eğitiminin etkisinin incelenmesi. *Uluslararası Öğretmen Yetiştirme ve Sorunları Sempozyumu Bildiri Kitabı*, 149-153.
- Argun, Y. (2004). *Okul öncesi dönemde yaratıcılık ve eğitimi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Aslan, A. E., Aktan, E., & Kamaraj, I. (1997). Anaokulu eğitiminin yaratıcılık ve yaratıcı problem çözme becerisi üzerindeki etkisi. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 9, 37-48.
- Aslan, E. (2001). Torrance yaratıcı düşünce testi'nin Türkçe versiyonu. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 1, 19-40.
- Aslan, E. (2007). *Yaratıcı düşünce eğitimi: ilköğretim çağına genel bir bakış*. İstanbul: Morpa Yayınları.

- Aydın, N. (1993). *Ankara il merkezinde bulunan resmi ve özel kurumlara bağlı okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden altı yaş grubu çocuklarının kavram eğitiminde yaratıcılık potansiyellerinin ve dönüştürülebilirliklerinin değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
- Berratta, S., & Privette, G. (1990). Influence of play on creative thinking. *Perceptual and Motor Skills*, 71, 659-666.
- Biber, M. (2006). *Keşfederek öğrenme yönteminin ilköğretim II. kademe matematik dersi öğrencilerinin yaratıcılıkları üzerindeki etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, Türkiye.
- Black, R. A. (2003). *Kırık mum boyalar: yaratıcılığınızı geliştirmek için yol haritası* (E. Aslan, Çev.). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Butcher, J. L., & Niec, L. N. (2005). Disruptive behaviors and creativity in childhood: the importance of affect regulation. *Creativity Research Journal*, 17, 181-193.
- Büyüköztürk, Ş. (2007). *Veri analizi el kitabı*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Can-Yaşar, M., & Aral, N. (2010). Yaratıcı düşünme becerilerinde okul öncesi eğitimin etkisi. *Kuramsal Eğitim Bilim Dergisi*, 3(2), 201-209.
- Ceylan, E. (2008). *Okul öncesi eğitime devam eden 5-6 yaş çocuklarının bilişsel tempoya göre yaratıcılık düzeylerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya, Türkiye.
- Chan, D. W., Cheung, P. C., Lau, S., Wu, W. Y., Kwong, J. M., & Li, W. L. (2001). Assessing ideational fluency in primary students in Hong Kong. *Creativity Research Journal*, 13(34), 359-365.
- Çağatay-Aral, N. (1992). *Farklı sosyo-ekonomik düzeydeki ortaokul son sınıfa devam eden öğrencilerin yaratıcılıkları ile ilgi alanlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
- Çakmak, A., & Baran, G. (2005). *Anasının devam eden altı yaşındaki köy ve kentte yaşayan çocukların yaratıcılıklarının çeşitli değişkenlere göre incelenmesi (Kırıkkale örneği)*. Ankara: Ankara Üniversitesi Ev Ekonomisi Yüksek Okulu Bilimsel Araştırmalar ve İncelemeler Yayın Nu.:11.
- Davashgil, Ü. (1989). Yaratıcılık ve oyun. *Eğitim ve Bilim*, 13(71), 24-32.
- Dökmen, Ü. (2001). *Yarına kim kalacak? Evrenle uyumlaşma sürecinde varolmak gelişmek uzlaşmak*. (4. bs.). İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Dunn, L., & Herwig, J.E. (1992). Play behaviors and convergent and divergent thinking skills of young children attending full-day preschool. *Child Study Journal*, 22(1), 23-38.
- Dursun, M. A., & Ünüvar, P. (2011). Okul öncesi eğitim döneminde yaratıcılığı engelleyen durumlara ilişkin ebeveyn ve öğretmen görüşlerinin incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(21), 110-133.
- Ercan, D. 2003. *Yaratıcılık ve matematik başarısına etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, Türkiye.
- Gartenhaus, A. R. (2000). *Yaratıcı düşünme ve müzeler*. (R. Mergenci ve B. Onur, Çev.). Ankara: Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları.
- Gizir, Z. (2002). *Anaokuluna devam eden dört-beş yaş çocuklarında sosyal davranış gelişimi ile benlik saygısı arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
- Goree, K. (1996). Creativity in classroom... Do we really want it?. *Gifted Child Today Magazine*, 19, 36-37.
- Gönen, M. (1993). Creative thinking in five-and-six-year old kindergarten children. *International Journal of Early Years Education*, 1(2), 81-87.
- Güleryüz, H. (2001). *Eğitim programlarının dili ve yaratıcı öğrenme*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

- Güngör, İ. (2007). *Anadolu lisesi öğrencilerinin yaratıcı düşünme düzeylerinin kişisel uyum, sosyal uyum, genel yetenek ve akademik başarı ile ilişkisi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
- Hildebrand, V. (1991). Young children's care and education: creative teaching and management. *Early Child Development and Care*, 71, 63-71.
- İlkbahar, Ş. Y., & Tezel, S. (1992). Yaratıcılık nedir? *Yaşadıkça Eğitim*, 25, 8-13.
- Karasar, N. (2003). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Konak, A. (2008). *İlköğretim 6.sınıf öğrencilerinin sanatsal yaratıcılık düzeyleri*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta, Türkiye.
- Köksal-Akyol, A. (2011). Yaratıcılık ve drama. A. Köksal-Akyol, (Ed.). *İlköğretimde drama* (1. bs., s. 99-116). İstanbul: Kriter Yayınları.
- Lewis, C. D., & Houtz, J. C. (1986). Sex role stereotyping and young children's divergent thinking. *Psychological Reports*, 59(3), 1027-1033.
- Mangır, M., & Aral, N. (1992). Çocukta yaratıcılık ve yaratıcılığın geliştirilmesi. 8. *Ya-Pa Okul Öncesi Eğitimi ve Yaygınlaştırılması Seminer Kitabı*, 41-50.
- Mayosky, M. (1995). *Creative activities for young children*. New York: Delmar Publishers Inc.
- Mindham, C. (2005). Creativity and the young child. *Early Years*, 25(1), 81-84.
- Oğuzkan, Ş., Demiral, Ö., & Tür, G. (1999). *Okul öncesinde yaratıcı çocuk etkinlikleri*. İstanbul: Ya-Pa Yayınları.
- Ömeroğlu, E. (1990). *Anaokulna giden beş-altı yaşındaki kız ve erkek çocukların sözel yaratıcılıklarının gelişimine yaratıcı drama eğitiminin etkisi*. Yayımlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
- Öngay, E. A. (1998). *Anaokuluna giden gitmeyen ilkököl öğrencilerinin benlik tasarımlarının karşılaştırılması*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, Türkiye.
- Özben, Ş., & Argun, Y. 2002. Sosyo demografik özelliklere göre üniversite öğrencilerinin yaratıcılık düzeylerinin incelenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14, 8-18.
- Öztunç, M. (1999). *Ailenin çocukların yaratıcı düşünme yeteneği üzerindeki etkisi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi, Sakarya, Türkiye.
- Paguio, L. P., & Hollett, N. (1991). Temperament and creativity of preschoolers. *Journal of Social Behavior and Personality*, 6, 975-982.
- Pala, M. (1999). *Çocuk yuvalarında ve aileleriyle birlikte yaşayan 7-11 yaş grubu çocuklarda yaratıcılığın incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
- San, İ. (1985). *Sanat ve eğitim*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.
- Siegel, S., & Castellan, N. J. (1988). *Nonparametric statistics for the behavioral sciences*. New York: McGraw-Hill.
- Tuna, B. K. (2000). Ortaokul birinci sınıfa devam eden iş eğitimi alan ve almayan çocukların yaratıcılıklarının incelenmesi. *Türkiye II-III. Ya-Pa Okul Öncesi Eğitimi Ve Yaygınlaştırılması Semine Kitabı*, 99-106.
- Uysal, F. N. (1996). *Anaokuluna giden 5-6 yaş grubu çocuklarda yaratıcı drama çalışmalarının sosyal gelişim alanına olan etkisinin incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
- Uzman, E. 2003. *Okul öncesi eğitim alanında çalışan öğretmenlerin yaratıcı düşünme becerilerinin gelişiminin incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, Türkiye.
- Yazar, A. (2007). *1914-2006 okul öncesi eğitim programlarında yaratıcılığın incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum, Türkiye.

Yıldız, V., Özkal, N., & Çetingöz, D. (2003). Okul öncesi eğitimi alan ve almayan 7-8 yaş grubu çocuklarda yaratıcı potansiyelin değerlendirilmesi. *Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 4(13), 129-137.